

نگاه مردی که تا آخر ابقای دفاع کرد

مهسا جزینی

● در سایت رسمی «شهید آیت» در بخش زندگی‌نامه، هیچ اشاره‌ای به سابقه عضویت حسن آیت در حزب زحمتکشان نشده است. این در حالی است که او اصفهانی‌زاده‌ای اهل نجف‌آباد بود که اواخر سال ۳۹ به عضویت حزب زحمتکشان درآمد و پیش از آن هم دو‌نامه برای «مظفر بقایی»، رئیس حزب، نوشته بود که البته او دلالی آنها را ارسال نمی‌کند. به نظر می‌رسد با علاقه زیادی به نامه‌نگاری با «بقایی» داشته که در نهایت موفق می‌شود نامه ۹۴صفحه‌ای خود را به او بنویسد. خودش در همین نامه درباره ورودش به حزب می‌نویسد: «موقعی که من به حزب آدمم موقعی بود که جناب‌عالی در زندان بودید و دادستان ارتش برایتان تقاضای اعدام کرده بود. سروصدای جبهه جدید ملی، ایران را پر کرده بود و جراید تقریبا بالاتفاق در تمجید و تحسین و تعظیم جبهه ملی می‌کوشیدند و گویا در این مورد با یکدیگر مسابقه گذارده بودند. عده زیادی به این جبهه پیوسته بودند. گروهی از روی ایمان، گروهی از روی ترس و گروهی از روی طمع. در چنین موقعیتی بر خود فرض دانستم که رسماً افتخار عضویت حزب زحمتکشان ملت ایران را با وجود تمام مشکلاتی که در زندگی خصوصی من وجود داشت بیایم. با وجودی که تا آنجا که مقدور بوده است از نقاط قوت و ضعف جناب‌عالی با اطلاع بودم». یکی از دلایل ورود آیت به حزب زحمتکشان طبق گفته خودش مخالفت با جبهه ملی بود. آیت به وضوح از مخالفان بازگان، جبهه ملی و مصدق بود. چرا؟ مشخص نیست، به جز یک چیز، آن هم اینکه او به‌شدت تمایل داشت گستره نفوذ حزب زحمتکشان بیش از آنچه بود، بشود. بقایی بدل به خطیب پرحرارتی برای رهبر فقید انقلاب شود و حزب زحمتکشان هم بدیل نهضت آزادی و چون هیچ‌کدام اینها میسر نبود، آیت با تشکیلاتی به نام کانون تشیع که توسط فرهنگ نغعی شکل گرفته بود، همراه شد تا به مقابله با نهضت آزادی، بازگان و یارانش بپردازد. درعین‌حال عضو حزب زحمتکشان بود و تلاش می‌کرد اعضای کانون تشیع را از میان هواداران بقایی انتخاب کند. در بخشی از نامه معروفش به بقایی درهمین‌باره نوشته است: «کار این کانون به جایی رسید که توانست در حدود صد نفر دانشجو را جلب کند. اکثر این دانش‌جویان در اثر تبلیغات ما متمایل به حزب زحمتکشان شدند و هم‌اکنون بسیار از آنان مستقیم و غیرمستقیم با ما همکاری می‌کنند». آیت در ادامه از نزدیکی این کانون به جریان هوادار آیت‌الله کاشانی می‌گوید و اینکه توانسته‌اند برای آیت‌الله کاشانی مراسم ختمی بگیرند.

نامه معروف ۹۴صفحه‌ای در سوم آذر ۴۲ را برخی سرآغاز جدایی او از حزب زحمتکشان می‌دانند، اما این نمی‌تواند حرفین به واقعیت باشد؛ چراکه او درهمین نامه «بقایی» را «رهبر ارجمند» خطاب می‌کند و دوم اینکه او با پای خود از حزب نرفت. ابتدا موقتاً برای چند سال،۱۰ سال بعد، برای همیشه از حزب اخراج شد. به استاد اسناد منتشرشده ساواک آیت تا سال‌های ۴۶–۴۵ هم به منزل بقایی رفت‌وآمد داشته و در جلسات حزبی شرکت می‌رفته است. بقایی هم بعداً در خاطراتش گفته است گویا بعد از انقلاب آیت را یکی، دوبار دیده است، اما نامه مفصل آیت به بقایی را در حالیکه عضو حزب است می‌توان آرزوهای او برای حزب و بقایی دانست؛ درحالی‌که نه بقایی آنی بود که آیت آرزو داشت و نه حزب زحمتکشان قرار بود آن‌طور که آیت انتظار داشت انقلابی عمل کند و تغییر مشی دهد. بقایی سوگند خورده بود حزیش در چارچوب قانون اساسی فعالیت کند. همین انتظارات اما بانی نوشتن آن نامه شد. نامه‌ای که اگرچه به اعتقاد دکتر آبدیان نویسنده کتاب «زندگی سیاسی دکتر بقایی» لحن جست‌وجش حاکی از نفوذش درمید علیه مراد است، اما برعکس نگاه ایشان، به نظر می‌رسد این شورش ناشی از بریدن و ناامیدشدن از مراد نیست. این خشم مریدی است که مرادش را در جایگاهی بزرگ‌تر می‌خواهد، اما چون از خواست و رسم مراد خارج است این گونه علیه او سر به شورش برمی‌دارد. آیت مرادش را آن‌طور که دوست دارد می‌بیند نه آن‌طور که هست. برای همین لباس آرزوهای خود را بر تن او می‌کند که اگر نبود او را شایسته «کاوه ایران شدن» خطاب نمی‌کرد. او می‌خواست بقایی برایش آن‌طور باشد که او به دنبال یک کاوه آهنگر است که مردم را نجات دهد: «خواه ناخواه چنین کاوای پیدا خواهد شد… آن عده از مردم که عمیق فکر می‌کنند و تاریخ معاصر را به خوبی مطالعه کرده‌اند و از مقتضیات زمان به خوبی آگاه‌اند و غرض و مرضی هم ندارند، بدون استئنا چشم انتظارات‌شان به شما دوخته شده و آن کاوه را در وجود شما جست‌وجو می‌کنند». آیت از همان سال‌های اولیه دهه ۴۰ اصرار داشته که حزب زحمتکشان رنگ و لعابی مذهبی پیدا کند. در همان نامه می‌نویسد: «در برنامه‌ها حزب باید به اجرای قوانین مذهبی اشاره شود تا ضمن پیوستن عده‌ای به حزب در آینده هم از حربه دین علیه ما استفاده‌ای نتوانند بکنند».

ادامه در صفحه ۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷

حسن آیت در سال ۱۳۵۷